

Koulurakentaminen Tampereella 1970-luvulla

Tampereen kaupunki

Kaupunkiympäristön kehittäminen - Maankäytön suunnittelu

13.1.2014 ID - 761100

Tampereella 13.1.2014

Tekijät: Hanna Montonen, Mikko Reinikainen ja Maija Villanen, Maankäytön suunnittelu,
Tampereen kaupunki 2014.

Sisältö

Johdanto	4
Lähteet	7
Koulut:	
Tesomajärven koulu 1967	8
Kaukajärven koulu 1971	9
Tesoman koulu 1972	10
Lentävänniemen koulu 1972, -78	11
Pohjois-Hervannan koulu 1975	12
Multisillan koulu 1975	13
Liisanpuiston koulu 1976, -83, -97	14
Hervannan lukio 1979	15
Lamminpään koulu 1979	16
Kisapuiston koulu 1979	17
Etelä-Hervannan koulu 1982	18
Yhteenveto	19

Johdanto

Tampere kehittyi vetovoimaiseksi työvoimavaltaisen teollisuuden kaupungiksi eri vaiheissa. Viime sotien jälkeen aluerakentamishankkeina synnytettyjen asuinalueiden toteuttaminen alkoi 1960-luvulla ja jatkui seuraavalle vuosikymmenelle saakka. Asuntotuotannon tarve oli suuri ja sai aikaan lähiöiden rakentamisen. Niissä kokonaisuuteen kuuluivat myös julkiset rakennukset, joista tärkeimpinä koulut, päiväkodit, kirjastot ja seurakunnalliset rakennukset.

Tässä selvityksessä esitellyt koulurakennukset ovat syntyneet viidentoista vuoden kuluessa, vuosina 1967–1982, mikä osoittaa, että niiden tuotanto tarkastelujaksolla oli hyvin vilkasta. Vaikka koulut rakennettiin silloin kaupunkirakenteesta irrallaan oleviin lähiöihin, on rakenne kuroutunut nyt yhtenäiseksi täydennysrakentamisella. Jatkuvasti kehittyvien lähiöiden rakennuskannan arvojen tunnistaminen on tullut tarpeelliseksi täydennysrakentamisen suunnittelun ja kaupunkirakenteen eheyttämisen vuoksi. Selvityksessä on koottu yhteen ja vertailtu 11 rakennuskokonaisuuden ominaispiirteitä ja arvoja arkkitehtuurihistorialliselta kannalta.

Ajan arkkitehtuuri

Arkkitehtuurin historiassa 1900-luvulle tultaessa maailmalla alkoi vaikuttaa modernistinen rakennustyyli, joka pääasiassa yksinkertaisti muotokieltä ja hylkäsi koristeellisuuden ja historialliset tyyli-arkkitehtonisen muodon lähteenä. Lisäksi alettiin käyttää hyvin minimalistista koristelua ja puhtaita geometrisia linjoja. Myös muoto alistettiin käyttötarkoitukselle ja arvostettiin rationaalisuutta. Tyyli tuli mahdolliseksi uusien rakennustekniikoiden ja – materiaalien myötä. Tyylin merkittävimpiä edustajia olivat mm. arkkitehdit Walter Gropius, Ludwig Mies van der Rohe, Oscar Niemeyer ja Le Corbusier.

Suomessa siirryttiin Alvar Aallon johdolla vähitellen eroon klassismin vaikutuksesta moderniin funktionalismiin 1930-luvulla ruotsalaisia ja keskieurooppalaisia esikuvia seuraten. Aallon lisäksi merkittäviä funktionalismin keskushahmoja Suomessa olivat mm. Erik Bryggman, Pauli E. Blomstedt, sekä Hilding Ekelund. Ruotsin ja muun Euroopan ammattilehtiä seurattiin, matkusteltiin ja osallistuttiin kongresseihin. Siten myös meillä pysyttiin ajankohtaisten rakentamiskysymysten tasalla.

1960-luvun tienoilla Suomessa aloitettiin modernismin ihanteena ollut betonitalojen laajamittainen teollinen tuotanto. Ko. rakennustuotanto oli laajan kaupunkiin muuttoliikkeen seuraus, ja oli ns. määrällisen ongelman ratkaisu asuntopulaan. Kulttuurirakennuksia rakennettiin varsin vähän, mutta uusilla asuinalueilla (lähiöissä) julkisiksi rakennuksiksi nousivat yleensä kirkot ja koulut.

Varhaisen modernismin muotokieltä jatkoi rakenteellinen rationalismi. Myös rakenteiden käyttö esteettisessä muodossa (struktuurismi) ilmeni osissa 1900-luvun puolivälin tuotoksissa. Ulkoasun säätelijänä olivat usein järjestelmällisesti toistuvat, teollisen rakentamisen edellyttämät mittamoduulit. Tyypillisimmillään julkisivut koottiin nelikulmaisista peltikaseteista. Järjestelmäarkkitehtuuria viljeltiin jo 1960-luvulla, ja seuraavalla vuosikymmenellä useissa julkisissa rakennuksissa. Konstruktivismiin liittyvää kone-estetiikkaa suositettiin edelleen etenkin liike- ja teollisuuslaitoksissa. Tyyliuunnan muutos näkyy varsin hyvin juuri kansakoulun ja peruskoulun ulkonäköä verrattaessa.

Koulurakennusten muutokset peruskouluun siirryttäessä

Koulurakennustoiminta Suomessa oli ennen 1960-lukua riippuvainen asukasluvun muutoksista. Syntyvyyden lisääntyminen johti uusien koulujen rakentamiseen ja entisten laajentamiseen. 1970-luvulle tultaessa rakennustarvetta lisäsi

1) Paikkakunnalle suuntautuva muuttoliike:

Uusien koulutilojen järjestäminen oli välttämätöntä asukasluvun kasvussa.

2) Koulurakennusmääräysten muutokset:

Tilanormit ovat satavuotisen kansakoululaitoksen aikana muuttuneet moneen kertaan valtioneuvoston päätöksessä, eli ns. normaalihintapäätöksessä. Vuonna 1971 annetussa päätöksessä tilat mitoitettiin moduuliperiaatteella käyttötarkoituksen mukaan (aiemmin mitoitus vaihteli kansakoulun, kansalaiskoulun, kunnallisen keskikoulun, apukoulun mukaan). Tiloja määriteltiin ryhmäkokojen mukaan, ja tilatyyppejä yhdisteltiin, ja lisäksi koulun hallintotilat arvioitiin uudelleen sekä määrällisesti, että laadullisesti. Myös vanhojen säädösten mukaan rakennetut koulurakennukset muutettiin uusien normien mukaiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Peruskoulun ja lukion hallintotilat, opetustilat ja muut tilat sekä henkilökunnan asunnot, niiden pinta-alat ja normaalihinnat määriteltiin valtioneuvoston päätöksellä.

3) Kuntien siirtyminen peruskouluun:

Peruskoulujen toimeenpano 1972 merkitsi koulun hallinnon ja toiminnan uudistamista. Myös valtionapuperusteet muuttuivat, jolloin ns. vanhat kaupungit pääsivät lakimääräiseen rakennusavustukseen.

9-vuotiseen oppivelvollisuuteen perustuva peruskoulu muodostui kansakoulun, kansalaiskoulun ja keskikoulun yhtenäistämisestä. Koulurakennusten huomioitavin muutos peruskouluihin siirryttäessä näkyi tilaratkaisuissa siten, että rakennusta voitiin käyttää muuhunkin kuin opetustarkoitukseen. Tiloja yhdistämällä tai erittämällä saatiin erilaisiin käyttötarkoi-

tuksiin sopivia tiloja. Koulun liikuntasali voitiin antaa koulupäivän jälkeiseen käyttöön urheiluseuroille, ja juhla- tai luentosaleja vuokrattiin ulkopuolisille. Tilat sijoitettiin rakennukseen siten, että niitä on helppo käyttää ajankohdasta riippumatta, etenkin kun rakennuksen iltakäyttö lisääntyi. Näin kalliille rakennukselle saatiin parempi käyttöväline.

Englantilaista alkuperää oleva kampamainen/solukkomainen tilasijoittelu katsottiin rakennuksessa tehokkaimmaksi, joka myös lisäsi käyttäjien välistä kontaktia ja oppilaiden turvallisuutta ja identiteettiä. Rakennuksissa alettiin tutkia myös entistä enemmän koulun sisäisen liikenteen helpottamista. Moduulirakentamisen käyttöönoton vuoksi elementtirakentamista suosittiin, ja betonia/kevyt-betonia käytettiin yleisimpänä rakennusmateriaalina.

1970-luvulla koulurakennuksen sijoitteluun alettiin kiinnittää myös enemmän huomiota. Esikaupunkien kasvava lapsiväestö vaati koulurakennuksen sijoittuvan suurkortteleiden yhteyteen ja palvelukeskusten läheisyyteen. Tällaisella koulun sijoittumisella saavutettiin monia etuja, mm. pienimpien koululaisten koulumatkat lyhenivät ja muodostuivat turvalliseksi, ympäristö oli tuttua, tilojen moninaiskäyttö lisääntyi, ja kun rakennuksessa sijaitsevat terveydenhoidon ja hammashoidon tilat, niin palvelutalosta muodostui eräänlainen kontaktipaikka. Lisäksi, jos koulurakennuksen läheisyyteen saatiin hyvä urheilukenttä tai – halli, niin tulokseksi saatiin varmasti onnistunut koulukeskus.

Koulurakennusten inventointitaulukossa on tutkittu 10 koulua aikajärjestyksen mukaisesti; Tesomajärven koulu, Kaukajärven koulu, Tesoman koulu, Lentävänniemen koulu, Pohjois-Hervannan koulu, Multisillan koulu, Liisanpuiston koulu, Hervannan lukio, Lamminpään koulu, Kisapuiston koulu ja Etelä-Hervannan koulu. Koulujen arkkitehtoniset tyyliuunnat kehittyivät rakennuksissa huomattavasti 1960-luvun lopulta 1980-luvulle tultaessa. Esim. 1960-luvun tyylliset nauhaikkunoita ei enää 1970-luvun lopun tuotoksissa näkynyt. Lisäksi sisätilojen sosiaalista kanssakäymistä lisäävät yhteistilat kehittyivät, ja esim. liikuntasalien kouluajan ulkopuolinen käyttö tehtiin rakennuksissa helpommaksi.

Muita 1970-luvun kouluiksi todettuja kouluja Tampereella ovat Terälähdän koulu (1972), Kalkun koulu (1978) ja Harjun koulu (1979), mutta niitä ei ole tässä tutkittu.

Lähteitä:

Koulurakennusten suunnitteluseminaari 21-24.5.1974 –kansio, TTY

Suomen taiteen historia, Schildts Kustannus Oy, 1998

Tammerkoski-lehti:

- Reinivaara Alpo: Peruskoulu tulee Tampereellekin, 1972:9, s.291-292, 34.vuosikerta
- Reinivaara Alpo: Tampereen koulutaloihin muutoksia peruskoulun tullessa 1976, 1972:6 s.206-207, 34.vuosikerta
- Koskela Hannu: Tampere siirtyy peruskouluun, 1976:8, s.220-221 38.vuosikerta

Suomalaista rakennustaidetta tänään, Egon Tempel, Otava 1968

Modern architecture since 1900, Third edition, William J.R. Curtis, Phaidon 1996

Tampereen arkkitehtuuria – metso voima tuulensuu, Jorma Mukala, Tampere-seuran 89.julkaisu, Julkaisija: Tampere-Seura ry 1999

Tampereen kadunnimet, Maija Louhivaara, Tampereen museoiden julkaisuja 51, Tampere 1999

Hervanta-Arkkitehtuuriopas, Jouko Seppänen, HerPro, Tampere 2002

Tesoma – Lähiöelämää Länsi-Tampereella (Tesoman kaupunginosakirja), Raine Raitio, Julkaisutyöryhmä: Tampereen kaupungin kulttuuritoimi, koulutustoimi, museotoimi ja kaupunginkanslian viestintäyksikkö, Setlementti Naapuri ry. Kirjapaino Hermes 2004

Lentävänniemen keskustan eteläosan asemakaava nro 8354 arkeologinen selvitys. Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy. 2013. 28.8.2013.

Maisema- ja viherverkkotarkastelu – Lentävänniemen keskustan asemakaava n:o 8354. Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu. 2012.

Tampereen keskustan ulkopuolisten 1960- ja 1970-luvun asuinalueiden inventointi ja arvottaminen. Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu, Pöyry Environment Oy. 2010.

Tesomajärven koulu

Rakennusvuosi: 1967

Arkkitehti: Pekka Ilveskoski

Sijainti: Raiskionkatu 7, 33310 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Asutus vakiintunutta jo rautakaudella, alun perin Pirkkalan pitäjän harjun jakokunnan kylien takamaa.
- 1400-luvulta tietoja Tohlopin, Hyhkyn ja Pispalan kylistä.
- 1700-luvulla maita raivattiin niityiksi.
- Ristimäen torppa palstoitettu pientaloalueeksi vuonna 1928, ja alue alkoi rakentua.
- Vuonna 1937 liitettiin Tampereen kaupunkiin kuuluvaksi.
- Ensimmäinen asemakaava 1956.
- Aluetta kuvattu metsäiseksi selänneeksi.
- Rakennusvaiheet kolmessa osassa, joista ensimmäiseen (1964-1973) Tesoman koulu kuuluu.
- Korttelirakenne noudattelee alkuperäistä asemakaavasuunnitelmaa.
- Aktiivista asukastoimintaa.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Tesomajärven koulu on arkkitehti Pekka Ilveskosken käsialaa. Koulu sijaitsee Tesomajärven länsipuolella ja kulku koululle tapahtuu Raiskionkadun puolelta. Alueella on suuret korkeusvaihtelut, ja sitä on kutsuttu ns. käärmeallioksi, ja vesitornin mäeksi, koulun pohjoispuolella sijaitsevan vesitornin vuoksi. Koulua rakennettaessa testattiin erilaisia rakennustekniikoita ja -materiaaleja. Sisustuksessa kokolattiamattoa kokeiltiin todennäköisesti akustillisista syistä, mutta se vaihdettiin pian pois. Koulun eteläpuolella on koulun leikkipiha, ja siitä eteenpäin lamellitaloinen asuinalue. Julkisivuissa on käytetty pesubetonia, ja rakennuksen ikkunanauhat, jotka menevät rakennuksen päästä päähän, liittävätkin rakennuksen 1960-luvun arkkitehtoniiseen pelkistettyyn ilmeeseen. Rakennetta kannattelee pilarirunko julkisivun takana, mikä oli myöskin aikakaudelle tyypillistä (ns. verhojulkisivu). Sisäänkäyntinä toimii suurehko aula yhteistilana, josta pääsee keskellä olevaan juhla-/liikuntasaliin. Rakennuksen pohjois- ja eteläsiivillä on rivissä luokkahuoneet (kampamalli). Itäpuolella koulun ja järven välissä on koulun perustamisen yhteydessä rakennettu urheilukenttä, sekä pieni lisärakennus puu- ja metallityöluokille. Koulurakennukseen, tai sen alueelle ei ole tehty suurempia muutoksia valmistumisen jälkeen vaikka se on suunniteltu kansakouluaikaan. Liikuntasalin ulkopuolinen käyttö kouluajan jälkeen edellyttää kulkemista muiden koulutilojen läpi.

Kaukajärven koulu

Rakennusvuosi: 1971
Arkkitehti: Harry W. Schreck
Sijainti: Juvankatu 13, 33710 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Asutus vakiintunut alueella jo rautakaudella, mutta ensimmäiset historialliset tiedot vuodelta 1540 Juvan tilasta ja 1554 Haiharan kylästä.
- Haiharan kartanoympäristöllä ja Uusi-Juvan rakennusryhmällä keskeinen merkitys alueen historiallisen jatkuvuuden merkkeinä.
- Kaukajärven rakennusvaiheen ensimmäisen asemakaava laadittu vuonna 1964.
- Kaukajärven toisen vaiheen kaavoituksessa vuonna 1966 arvostettiin prosessirakentamista ja kiinteää kaupunkimaista ratkaisua ympäröivään luontoon.
- Toisen vaiheen kaavoituksessa käytetty väljätköä ruutukorttelirakennetta.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Kaukajärven koulu on vähäeleistä ja rationalistista arkkitehtuuria, joka on rakennusajankohdalle (Kaukajärven kaavoituksessa II-vaihe) tyyppillistä. Koulu sijaitsee aluerakenteessa keskeisesti ja sinne on kulkuyhtys myös puiston kautta. Alkuperäinen suunnitelma koulun sijoittamisesta ranta-alueelle ei toteutunut, vaan koulu sijoitettiin Juvankadun varrelle, josta ei koulun isoa kokoa heti huomaa. Maasto viettää hieman alaspäin suurehkolle piha-alueelle yhden kerroksen verran. Nykyisin H-kirjaimen muotoisen massoittelemisen pohjoisin oikea sakara rakennettiin jälkikäteen, minkä huomaakin sen erilaisista ikkunoista. H-kirjaimen muodostama massa jättää kaksi jäsentelemättömää pihaa sisälleen, ja laaja kenttä jää kovin tyhjäksi. Luokkahuoneet sijaitsevat molemmin puolin keskellä kulkevaa käytävää jokaisessa sakarassa kampamaisesti. Rakennuksen pohjoisimmassa sakarassa sijaitsee metalli- ja puutyöluokkien lisäksi pieni kirjasto/monitoimitila, ja myös kahdeksan terveydenhoitotilaa. Tämä luultavimmin siksi, että se olisi lähimpänä Kaukajärven keskustaa, ja Juvankatua. Yhteistiloja ja suurempia auloja ei kohteeseen ole liiemmin suunniteltu. Julkisivuissa ilmenee strukturalistisia piirteitä; ikkunanauhaseiniin kantavat osat on nostettu arkkitehtoniseksi aiheeksi ja ulkoverhous tehty moduulilaatoista. Julkisivut on todennäköisesti uusittu valkoisin rappauksin, ja osa seinistä ja katoksista ovat nykyään sinisiä. Vaikka rakennus antaa itsestään suuren rakennuksen kuvan, ovat koulun H-kirjaimen muotoiset sakarat todellisuudessa varsin kapeita.

Tesoman koulu

Rakennusvuosi:	1972
Arkkitehti:	Pekka Ilveskoski
Sijainti:	Kohmankaari 11, 33310 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Asutus vakiintunutta jo rautakaudella, alun perin Pirkkalan pitäjän harjun jakokunnan kylien takamaa.
- 1400-luvulta tietoja Tohlopin, Hyhkyn ja Pispalan kylistä.
- 1700-luvulla maita raivattiin niityiksi.
- Ristimäen torppa palstoitettu pientaloalueeksi vuonna 1928, ja alue alkoi rakentua.
- Vuonna 1937 liitettiin Tampereen kaupunkiin kuuluvaksi.
- Ensimmäinen asemakaava 1956.
- Aluetta kuvattu metsäiseksi selänneeksi.
- Rakennusvaiheet kolmessa osassa, joista ensimmäiseen (1964-1973) Tesoman koulu kuuluu.
- Korttelirakenne noudattelee alkuperäistä asemakaavasuunnitelmaa.
- Aktiivista asukastoimintaa.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Koulurakennus sijaitsee Tesoman keskusta-alueen pohjoispuolella Ristimäen läheisyydessä tiheän puuston keskellä. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Pekka Ilveskoski, joka on suunnitellut myös Tesomajärven koulun. Näissä kahdessa koulussa onkin paljon yhtäläisyyksiä. Kulku kouluun tapahtuu Kohmankaaren tai Tesoman valtatie kautta. Pohjoispuolella sijaitsee palloilukenttä. Julkisivuissa on ruskeakeltainen rappaus. 2-3 kerroksisessa rakennuksessa ikkuna-aukkonauhat sijaitsevat keskellä kantavaa julkisivua, joka oli 1970-luvun betonielementtirakentamisen tyypillinen piirre. Rakennuksen sisätilat koostuvat keskellä olevasta liikuntasalista ja sitä ympäröivistä luokista. Yhteistilana toimii pääsisäänkäynnin edessä oleva aula. Pekka Ilveskosken vuonna 1985 tekemät muutostyöt olivat vähäisiä, mm. pohjakerroksen varasto muutettu kuntosuoneeksi sekä oppilaskunnan huoneeksi. Lisäksi koulun ruokalan keittiötä on laajennettu myöhemmin toimivammaksi, sekä ruokasalin järjestystä muutettu, mm. eräs käytävä muutettu ruokasalin kabinetiksi. Koululaisten pihana on toiminut koulun eteläpuolella pieni välituntipiha, Ristimäen puuston seassa oleva pieni lampi sekä lentopallokentät. Vuonna 1981 ala-asteen viereen länsipuolelle rakennettiin yläastekoulu, ja kaksi tenniskenttää. Koulujen pohjoispuolella on suurehko pallokenttä. 2012 lähtien Tesoman koululle on suunniteltu laajennusta.

Lentävänniemen koulu

Rakennusvuosi:	1972, laajennusosa 1978
Arkkitehti:	Olavi Suvitie ja Taito Uusitalo
Sijainti:	Lentävänniemenkatu 3, 33410 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Lentävänniemen itäkärjessä asutusta jo kivikaudella. Pienimuotoista maataloutta alueella 1500-luvulta lähtien. Torpat ilmaantuivat alueelle 1800-luvun puolivälin jälkeen. Lentävänniemen alue siirtyi vuonna 1865 Suur-Pirkkalasta Ylöjärven hallintokuntaan. Tampereeseen alue siirtyi vuonna 1966.
- 1880-luvulla Niemen tilalla aloitettiin Sahateollisuuden toiminta. 1914 alkoi sellun valmistus Lielahden kartanolla. Vuosina 1914–1924 puutarhakaupunkiajatuksen myötä alueelle syntyi muutamia asuntoja, mutta Birger Federleyn kokonaissuunnitelma jäi toteutumatta. Vuonna 1965 perustettiin lingiinitehdas ja 1971 aaltopahvitehdas. Tehdastoiminta alueella jatkui aina vuoteen 2008 asti.
- 1966 laadittiin alueelle asemakaava 2300b, jonka mukaisesti aluetta kehitettiin kerrostalovaltaiseksi metsälähiöksi. Lentävänniemen koulu kuuluu tähän kokonaisuuteen, mutta on sijoittunut aluerakenteesta irralleen, jääden ns. keuhkokaavioperiaatteen mukaisen ulkoapäin syöttävän katuverkon rajaaman Lentävänniemen keskeisen alueen ulkopuolelle. Koulun eteläpuolelle Lielahden kadun varteen on kaavassa esitetty huoltoaseman korttelialuetta, joka ei ole toteutunut.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Rakennuksen itäpuoleisen osan suunnitteli Olavi Suvitie. Länsipuoleinen laajennus oli yhteistyötä Taito Uusitalon kanssa. 1. osan rakennusmassa on yksiosainen kappale, jonka sisään myös liikuntasali on upotettu. Alun alkaen käytävät kiersivät pientä sisäpihaa, kattoikkunoin valaistua kirjastotilaa ja pohjakerrokseen johtavaa keskeisporrasta. Kattoikkunat ja sisäpiha toivat luonnonvaloa syvärunkoisen rakennuksen keskelle. Myöhemmin sisäpiha on poistettu ja ruokailutila laajennettu valoisaksi keskeistilaksi. Myös keittiö on laajennettu 2001. Rakennuksen julkisivu on tehty ajalle tyyppillisistä pesubetonielementeistä vuorottelevan kokoisin nauhaikkunoin, joiden suuremmat neliruutuiset osat luovat kodikasta ilmettä. Sokkeli on betonipintainen. Vuoden 1978, länsipuolelle sijoittuva laajennus lähes kaksinkertaisti rakennuksen tilat. Uusi rakennusmassa on neliö, jonka keskelle muodostui aiempaa suurempi sisäpiha. Laajennusosa liittyi vanhan rakennuksen ruokalutilaan käytävän välityksellä. Uudisosa on pohjaltaan lähes symmetrinen. Lounaisreunassa toimivan kaupungin kirjaston osa on hieman leveämpi. Myös uuden osan julkisivu on pesubetoninen tummanruskein sokkelein. Lisäksi rakennuksen julkisivuja on korostettu punaisin detaljoinnein katoksissa, yhdyskäytävissä sekä ikkunoissa. Samoin punaisin detaljein on käsitelty myös vanha osa. Piha-alue selkeni laajennuksen myötä eteläpuoliseksi rauhallisemmaksi pihaksi sekä pysäköinnin ja liikennöinnin pohjoispuoleiseksi pihaksi. Piha-alue on luonteeltaan hyvin vehreä. Vahtimestarin asunto muutettiin opettajien tiloiksi vuonna 2000. Rakennuksessa on edelleen joitan alkuperäisiä huonekaluja.

Pohjois-Hervannan koulu

Rakennusvuosi:	1975
Arkkitehti:	Harry W. Schreck
Sijainti:	Opiskelijankatu 29, 33720 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Varsinaisen Kaupunki-Hervannan eteläpuolella oleva Hervantajärvi oli muinaisen erätoiminnan ja asutuksen kannalta aktiivista aluetta.
- Myllyojan, Pyhälän ja Hirvipuran alueelta on löytynyt kivistä kivikirveitä. Hervannan maat Messukylän talojen yhteismetsää.
- Liittyi Messukylän mukana Tampereeseen vuonna 1947.
- Sota-ajan jälkeen alkoi voimakas kaupungistuminen. Hervannan uudessa alueessa vältyttiin kaupunkirakenteen sovittamisen ongelmalta.
- Hervannasta järjestettiin aatekilpailu kaavalliseen perusratkaisuun, jossa haettiin kompaktia yliopistokaupunkia.
- Arkkitehti Aarno Ruusuvooren ehdotus voitti, jonka pohjalta Tampereen kaupunki laati asemakaavan luonnoksen, ilman Ruusuvoorta.
- Alkuaikojen säilynyt Hervannan valtavyöly, jonka itäpuolelle syntyi ns. koulutus-rakennusten alue ja länteen asuntoalue sisältäen kaupalliset ja julkiset rakennukset.
- Myös ruutukaavamainen kaupunki ja katuverkko ovat toteutuneet maaston monimuotoisuudesta ja kallioisuudesta huolimatta.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Pohjois-Hervannan koulu sijaitsee Opiskelijankadun varrella. Alun perin Ahvenisjärven peruskouluksi nimetty rakennus koostuu kolmesta massasta. Keskimmaisessa sijaitsee ensimmäisessä kerroksessa ruokala ja liikuntasali, toisessa kerroksessa opettajien huoneet, kirjasto ja terveydenhuoltotilat. Kahdessa sivummaisessa rakennuksessa on luokahuoneita pienen aulan ympärillä. Kulku rakennuksiin tapahtuu massojen keskeltä, jossa ulommissa on pieni yhteistiloina toimiva keskiaula. Solukkomaisia tiloja on sitemmin hieman muutettu, esim. keskirakennuksen toisen kerroksen kirjastoa on pienennetty ja sen tiloja muutettu opetus- ja luentotiloiksi. Massat yhdistyvät toisiinsa katetuilla silloilla. Pohjaratkaisua voisikin kutsua järjestelmäarkkitehtuuriksi, jossa sarjallista toistoa on käytetty liittäväksi tekijänä. Voimistelusalin pukuhuoneineen on suunniteltu hyvin ympärivuorokautista käyttöä ajatellen; kulku saliin on järjestetty helposti ulkokautta. Alunperin julkisivu on ollut kermankeltainen elementtiurineen ja kerrosten väliset ikkunavälit vihreää ja harmaata profilia. Julkisivuissa ilmenee teollisen betonirakentamisen edellyttämät mittamoduulit esteettisenä keinona. Vuonna 2008 julkisivut uusittiin kokonaan kermankeltaisella ohuttehoerappauksella, ja jokaisen massan ikkunakarmit värjättiin oranssin, punaisen ja keltaisen värisiksi ja sokkeliosa vaalean sini-harmaaksi. Koulun länsi- ja eteläpuolella on leikki- ja palloilukentän lisäksi juoksurata jalkapallokentällä.

Multisillan koulu

Rakennusvuosi: 1975
Arkkitehti: Olavi Suvitie
Sijainti: Teräväkatu 1, 33850 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Multisillan lähiö jakautuu kahteen osaan lempääläntien eri puolille.
- Alue rakentuu ns. keuhkokaavion mukaisesti maastopintojen mukaan.
- Kaava on vahvistettu vuonna 1968.
- Ominaispiirteisiin kuuluu laaja runsaspuustoinen puistoalue.
- Lähes koko Multisillan rakennuskanta niin asuinkerrostaloilla, kuin koululla ja päiväkodilla, on arkkitehtonisilta arvoiltaan hyvin aikakautensa (1969-1978) arvoja edustavaa.
- Alueen asemakaavaan on tehty pieniä muutoksia, kuten pientalotonttien muuttaminen kerrostalotonteiksi, mutta muuten pysynyt sellaisenaan varsin yhtenäisenä.
- Koulu, päiväkotiki ja liikekeskus sijaitsevat lähiön keskellä.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Peltolammin koulusta käy kaksi luokkaa, eli n.50 oppilasta Multisillan koulun toimipisteessä. Rakennuksella on hyvin aikakautensa edustavia arkkitehtonisia arvoja. Vanhan Lempäälän tien varressa sijaitseva koulurakennus on yksikerroksisena ja tasakattoisena rakennuksena varsin ilmeeton, kaikki koristeellisuus on karsittu, vain elementtitekniikan rasteri on esteettisenä tekijänä. Betonielementtisessä julkisivussa ikkunat ovat kahden ja neljän neliön sarjallisessa linjassa. Yksikerroksinen solukoulumainen rakennus on varsin pienialainen, ja se sisältää kuusi suurempaa luokkahuonetta, jotka ovat keskisalin ympärillä. Rakennuksen keskellä on pieni liikunta- ja ruokailusali, ja pohjoispäädystä uusitut teveydenhuoltotilat. Vanha vahvistamistarasin asunto on muutettu nuorisovi- ja vapaa-aikatilaksi. Rakennuksen itäpuolella on keskisuuri piha ja palloilukenttä. Kohde kuvastaa hyvin Multisillan muutakin rakennuskantaa ja historiaa; lähiö on rakennettu nopeasti ja tarpeeseen, jolloin tulos on yksinkertaista.

Liisanpuiston koulu

Rakennusvuosi: 1976, 1983, 1997

Arkkitehti: Tampereen kaupungin arkkitehtiosasto

Sijainti: Kaupinkatu 29, 33540 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

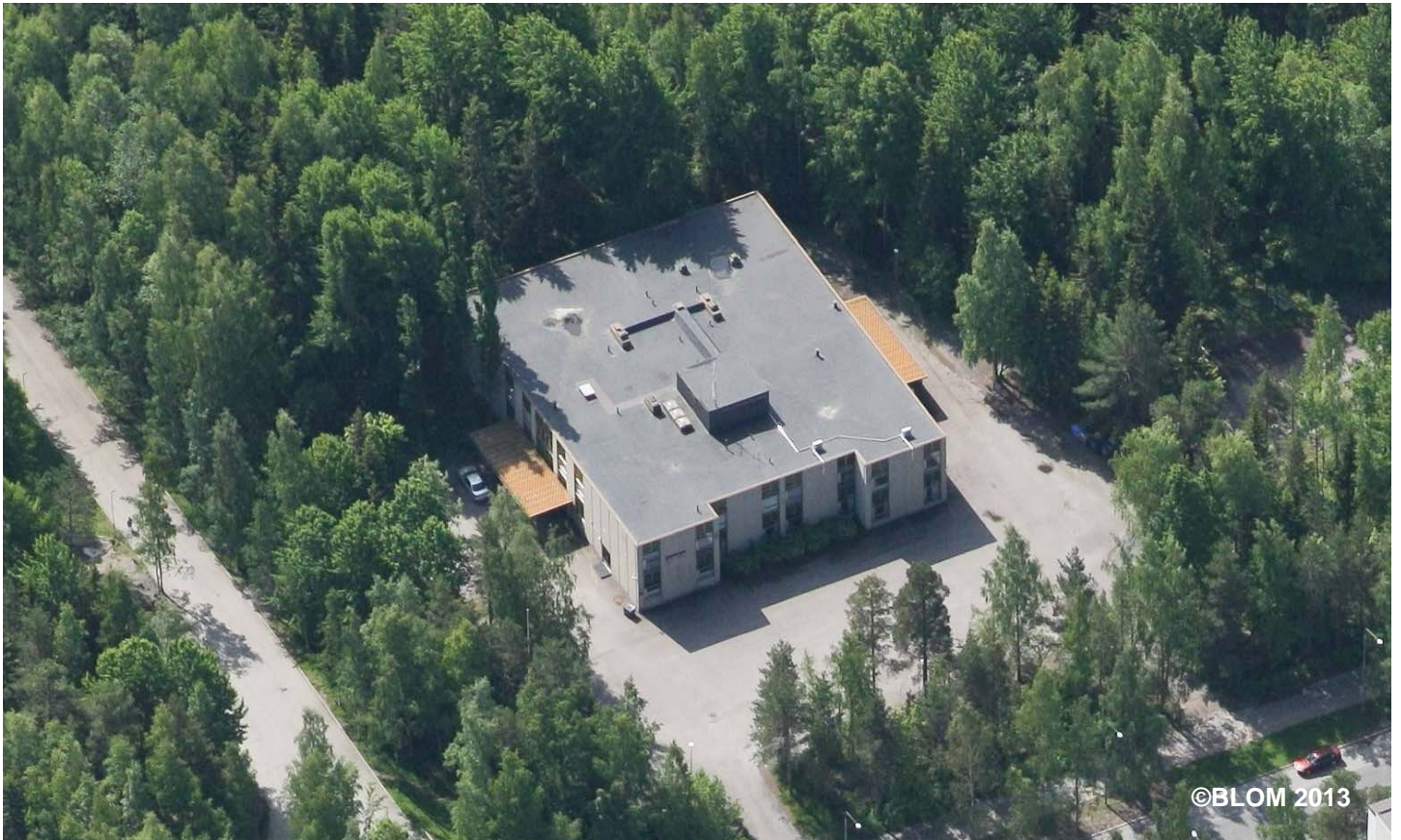
- Kalevan korpi Keskiajan loppuilla vankkametsäistä maastoa, jota 1700-luvulla käytettiin kaskeamiseen.
- Tammelan ja Kalevan maat raivattiin viljelyspalstoiksi.
- 1900-luvulta lähtien tiilitehtaiden rinnalle laadittiin asuinrakennuksia ja vuonna 1922 asemakaavakilpailun voittanut arkkitehti Brunilan ehdotus toimi jatkokäsittelyn pohjaksi.
- Vuonna 1938 hyväksytyn itäisten alueitten asemakaava ulottui vain Kaupinkatuun, joten 1952 valmistui Kaupinkadusta itään olevan Kalevan kaupunginosan asemakaavaluonnos.
- Rakentamispaine ajoi suunnittelua osaratkaisusta toiseen.
- 1970-luvulle ehdittäessä Kaleva oli asemakaavallisesti valmis ”perälaitaansa” (nykyisen Kekkosen tien ja Hervannan valta-aylä) myöten.
- Kalevaan muuttajia oli tungokseen saakka.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Liisanpuiston koulu sijaitsee Kalevassa Väinämöisenkadun ja Kaupinkadun risteyksessä. Nykyisiin mittoihinsa se on päässyt kolmessa rakennusvaiheessa. Punatiilinen rakennus on syntynyt Tampereen kaupungin arkkitehtiosaston käsistä. Liisanpuiston koulu on tarkoitettu ensisijaisesti oppilaille, joilla on vaikeuksia selvitä yleisopetuksessa erityisvaikeutensa vuoksi, esim. kuulo-, liikunta- tms. erityisvamma. Tämä on tuonut tarpeen laadukkaaseen tilajärjestelyyn, ja piha-alueen viihtyisyyteen. Eteläisellä osastolla olevassa kuulovammaisten koulussa opetustilat on järjestetty siten, että oppilaat ovat kaarevassa rivissä kohti opettajaa, jottei näköestettä synny. Myös kulkukäytävät on tehty väljiksi. Viereen rakennettiin myös samaan aikaan erillinen Terveysasemarakennus. Vuonna 1983 valmistuneen pohjoisen osaston luokkatilat ovat rakennuksen reunoilta, jättäen keskelle pienen valopihan kirjastotiloineen. Kolmas laajennus suoritettiin 1997 jolloin syntyi 13 opetustilahuonetta lisää. Lisäykset on tehty alkuperäistä osaa kunnioittaen käyttäen samaa massoittelua ja julkisivumateriaalia. Punatiilien käyttö julkisivuissa kuvastaa regionalismin piirteitä. Kalevan kaupunginosan historiasta löytyy useita tiilitehtaita, ja tiili on siten myös alueen rakennusten yleinen rakennusmateriaali. Tyyllisuunta sitoo kolme osaa eri vuosikymmeniltä yhteen tyyllillisesti. Liisanpuiston koulu on suunnattu erityisoppilaille, joten tilojen mitoitus on laadittu toisin perustein kuin muissa koulukohteissa. Lisäksi jokaisessa kolmessa osassa on jonkinlainen pieni sisäpiha rakennuksen sisällä, mikä ei ole muissa kouluissa tyyppillistä. Pihoina toimii asfaltoitu sisäpiha sekä palloilukenttä rakennuksen pohjoispuolella.

Hervannan lukio

Rakennusvuosi: 1979
Arkkitehti: Harry W. Schreck
Sijainti: Opiskelijankatu 31, 33720 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Varsinaisen Kaupunki-Hervannan eteläpuolella oleva Hervantajärvi oli muinaisen erätoiminnan ja asutuksen kannalta aktiivista aluetta.
- Myllyojan, Pyhälän ja Hirvipuran alueelta on löytynyt kivistä kivikirveitä. Hervannan maat Messukylän talojen yhteismetsää.
- Liittyi Messukylän mukana Tampereeseen vuonna 1947.
- Sota-ajan jälkeen alkoi voimakas kaupungistuminen. Hervannan uudessa alueessa vältyttiin kaupunkirakenteen sovittamisen ongelmalta.
- Hervannasta järjestettiin aatekilpailu kaavalliseen perusratkaisuun, jossa haettiin kompaktia yliopistokaupunkia.
- Arkkitehti Aarno Ruusuvuoren ehdotus voitti, jonka pohjalta Tampereen kaupunki laati asemakaavan luonnoksen, ilman Ruusuvuorta.
- Alkuaikojen säilynyt Hervannan valtavyöhyke, jonka itäpuolelle syntyi ns. koulutus-rakennusten alue ja länteen asunto-alue sisältäen kaupalliset ja julkiset rakennukset.
- Myös ruutukaavamainen kaupunki ja katuverkko ovat toteutuneet maaston monimuotoisuudesta ja kallioisuudesta huolimatta.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Hervannan lukio Opiskelijankadulla on Harry W. Schreckin käsialaa, kuten Pohjois-Hervannan ja Kaukajärven koulut. Kaksikerroksinen solukkomainen pohjaratkaisu pitää sisällään ensimmäisessä kerroksessa keskellä pääaulan, jonne pääsee sekä etelä- että pohjoispuolelta. Ensimmäisessä kerroksessa on myös ruokala, opettajien huoneet, kirjaston ja vahtimestarin asunnon. Toisessa kerroksessa sijaitsee kaikki luokkahuoneet, joita on yht.13kpl. Pohjaratkaisu on kuin neljäs osa Pohjois-Hervannan koulukompleksista. Liikuntasalia ei rakennuksessa ole, vaan urheilutunnit pidetään todennäköisesti Pohjois-Hervannan koululla tai viereisellä kentällä. Julkisivumateriaalina on betonielementin kivirouhepinta joka noudattelee Pohjois-Hervannan koulun alkuperäisiä värejä. Julkisivu jäsentyy moduulimittojen mukaan. Ikkunasommitelma on luotu pystysuuntaiseksi kerrostenvälisillä metalliprofiileilla.

Lamminpään koulu

Rakennusvuosi: 1979

Arkkitehti: Olavi Suvitie, Taito Uusitalo

Sijainti: Kortesuontie 27, 33420 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Alkuaan Hyhkyn kylän takamaata.
- 1700-luvun jälkipuoliskolla tilat Hatanpään kartanon omistukseen ja 1900-luvun alussa Kaarilan kartanolle.
- Tampereelta Ylöjärvelle johtava tie seurasi Lamminkankaan harjua, jonne kasvoi vähitellen Lamminkyläksi kutsuttu asutus ns. Pikkulammin rannalle.
- Alueen varsinainen asuttaminen käynnistyi vuonna 1920, ja vuonna 1937 alue liitettiin Tampereeseen.
- Ensimmäinen osa-asemakaava vahvistettiin 1943.
- Koulun katu nimetty läheisen Kortesuon mukaan.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Vuonna 1935 valmistuneen kansakoulun yhteyteen rakennettiin koulun eteläpuolelle lisärakennus 1979, joka sisältää noin kahdeksan luokkahuonetta, opettajien tilat, nuorisotilat sekä liikunta- juhlasalin pukuhuoneineen. Rakennus on yhdessä kerroksessa. Sisäänkäynnin edessä on pieni yhteistila naulakkoineen. Aulasta lähtee itäisivulle pitkä käytävä, jonka etelä- ja pohjoispuolelle opetustilat kampamaisesti sijoittuvat. Itäpäädyssä on opettajien huone ja nuorisotilat. Rakennuksen liikunta- ja juhlatilojen ulkopuolinen käyttö kouluajan jälkeen on tiloissa järjestetty helpoksi eriyttämällä opetustilat omaan osastoon rakennuksen länsipuolelle. Lamminpään koulun ruokala on erillisenä rakennuksena pihan pohjoisosassa. Koulurakennusten länsipuolella on suurehko urheilukenttä juoksuratoineen, ja lasten leikkipihat jäävät vanhan koulun itä- ja länsipuolille. Julkisivuissa on käytetty ruskeanharmaata pesubetonia, ja tiilenpunaista maalattua betonia sekä julkisivulevyä. Julkisivusommittelu perustuu erityisen selvästi teollisen moduulirakentamisen estetiikkaan.

Kisapuiston koulu

Rakennusvuosi: 1979

Arkkitehti: Pertti Neva

Sijainti: Teräskatu 1, 33720 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Varsinaisen Kaupunki-Hervannan eteläpuolella oleva Hervantajärvi oli muinaisen erätoiminnan ja asutuksen kannalta aktiivista aluetta.
- Myllyojan, Pyhälän ja Hirvipuran alueelta on löytynyt kivistä kivikirveitä. Hervannan maat Messukylän talojen yhteismetsää.
- Liittyi Messukylän mukana Tampereeseen vuonna 1947.
- Sota-ajan jälkeen alkoi voimakas kaupungistuminen. Hervannan uudessa alueessa vältyttiin kaupunkirakenteen sovittamisen ongelmalta.
- Hervannasta järjestettiin aatekilpailu kaavalliseen perusratkaisuun, jossa haettiin kompaktiliopistokaupunkia.
- Arkkitehti Aarno Ruusuvooren ehdotus voitti, jonka pohjalta Tampereen kaupunki laati asemakaavan luonnoksen, ilman Ruusuvoorta.
- Alkuaikojen säilynyt Hervannan valtavyöly, jonka itäpuolelle syntyi ns. koulutus-rakennusten alue ja länteen asuntoalue sisältäen kaupalliset ja julkiset rakennukset.
- Myös ruutukaavamainen kaupunki ja katuverkko ovat toteutuneet maaston monimuotoisuudesta ja kallioisuudesta huolimatta.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Etelä-Hervannassa sijaitsevassa Kisapuiston koulukeskuksessa on päiväkotirakennus ja kuuden luokkahuoneen, sekä liikunta- ja ruokailutilojen koulurakennus Etelä-Hervannan 1-3-luokkien oppilaille. Molemmat rakennukset ovat arkkitehti Pertti Nevan käsialaa. Niissä on helposti tunnistettava muotokieli pyöreine kulmineen, mikä oli suoraa kontrastia Hervannan laatikkomaiseen asuinkerrostalokantaan. Samana vuonna valmistuneella Reima Pietilän Hervannan ostoskeskuksella saattoi olla jotain tekemistä muotokielen suhteen (Pietilän arkkitehtuuri kun oli varsin regionalistista). Rakennusmateriaalina on käytetty teräsbetonielementtejä, joiden ikkuna-aukoissakin on käytetty pyöristettyjä ikkunakarmeja. Koulun tilat voidaan jakaa kolmeen osaan: 1. liikunta- ja ruokailutilat, 2. yläkkinulla valaistun keskikäytävän molemmilla puolilla olevat luokkahuoneet, ja 3. koulun hallintotilat ja terveydenhuoltotilat. Päiväkodin tilat on jaettu myös toiminnallisiin tilaryhmiin; keskellä sijaitsee yhteiset tilat ja reunoilla luokkatilat. Pohjaratkaisut perustuvat hyvin toiminnalliseen mitoittamiseen. Päiväkodin lapsille on aidoin rajattu oma piha. Alakoulun piha on hyvin puistomainen. Rakennusten lounaispuolella on suurehko parkkipaikka, ja alueella on korkeahkoja asuinkerrostaloja.

Etelä-Hervannan koulu

Rakennusvuosi:	1982
Arkkitehti:	Suunnittelurengas Oy
Sijainti:	Mekaniikanpolku 9, 33720 Tampere

Alueen historia, ominaispiirteet ja ajallinen yhtenäisyys:

- Varsinaisen Kaupunki-Hervannan eteläpuolella oleva Hervantajärvi oli muinaisen erätoiminnan ja asutuksen kannalta aktiivista aluetta.
- Myllyjojan, Pyhälän ja Hirvipuran alueelta on löytynyt kivistä kivikirveitä. Hervannan maat Messukylän talojen yhteismetsää.
- Liittyi Messukylän mukana Tampereeseen vuonna 1947.
- Sota-ajan jälkeen alkoi voimakas kaupungistuminen. Hervannan uudessa alueessa vältyttiin kaupunkirakenteen sovittamisen ongelmalta.
- Hervannasta järjestettiin aatekilpailu kaavalliseen perusratkaisuun, jossa haettiin kompaktia yliopistokaupunkia.
- Arkkitehti Aarno Ruusuvuoren ehdotus voitti, jonka pohjalta Tampereen kaupunki laati asemakaavan luonnoksen, ilman Ruusuvuorta.
- Alkuajatuksesta säilynyt Hervannan valtäväylä, jonka itäpuolelle syntyi ns. koulutus-rakennusten alue ja länteen asuntoalue sisältäen kaupalliset ja julkiset rakennukset.
- Myös ruutukaavamainen kaupunki ja katuverkko ovat toteutuneet maaston monimuotoisuudesta ja kallioisuudesta huolimatta.

Rakennuksen arkkitehtoniset arvot:

Etelä-Hervannan koulu on 1-9 -luokkien (Myllyvuoren ala-aste, Etelä-Hervannan yläaste) yhtenäiskoulu etelä-Hervannassa. Tämä useasta rakennusmassasta koostuva koulukompleksi eroaa jo tyypillisestä 1970-luvun koulusta sekä laajuutensa vuoksi, että rakennusmateriaalinsa (moduulitiili) vuoksi. Tasakattoinen, ja hyvin vapaasti aseteltu laatikkomainen massoittelu sekä ikkunasommitelu tuo jopa postmodernia piirrettä. Osa aukotuksista tuntuu olevan täysin julkisivusommitelman ehdoilla. Moduulijulkisivuihin verrattuna rakennuksessa on käytetty jo huomattavasti vapaampaa sommitelua. Lisäksi ajatus suurkoulun yhtenäisestä sosiaalisesta ilmapiiristä on jo huomattavasti paremmin käsitelty, kuin aikaisemman vuosikymmenen kouluissa. Rakennuksen länsipuolella sijaitsevat yläkoulun tilat, ja itäpuolella alakoulun tilat. Keskelle jää kaksi liikuntasalia sekä ruokailutilat. Yhteis- ja opetustiloja on sijoitettu solukkomaiseen, joskin akselimaiseen muotoon, olettaen sen lisäävän sosiaalisia tilanteita oppilaiden kesken. Tontille jää 2/3 puistoista pihaa pelikenttineen. Alueen tyypillinen rakennuskanta on korkeahkoa asuinkerrostalotyyppejä.

Yhteenveto

Kaupunkikuvalliset arvot sekä ympäristön arvot

Aikakauden koulut sijoitettiin uusille alueille usein suurkortteleiden tai palvelukeskusten yhteyteen, hyvien viheryhteyksien äärelle. Koulurakennus sijoitettiin usein väljästi keskele tonttia tai lakipisteeseen arvokkaalle paikalle, jolloin ulkoasultaan arkinen rakennus sai arvokkaamman luonteen. Standardien myötä paikallisuus ei näkynyt niinkään rakennuksen arkkitehtuurissa, mutta sijoittumisessa maastoon.

Noin puolet vertailun kouluista on edustettuina Tampereen keskustan ulkopuolisten 1960- ja 1970-luvun asuinalueiden inventointi ja arvottaminen -julkaisussa (Tampereen kaupunki 2010), jossa alueita on arvotettu kahteen eri luokkaan. *Multisillan, Tesomajärven ja Lentävänniemen koulu* on arvotettu edustavaksi alueen osaksi, jossa alkuperäinen korttelirakenne, ympäristö ja rakennuskanta ovat säilyneet. *Kaukajärven ja Tesoman koulu* on arvotettu tyyppillisiksi alueen osiksi, joilla alkuperäinen korttelirakenne on säilynyt. Alueen kaupunkirakenteella on arvoa.

Multisillan koulu (I):	Alueen yhtenäisyys
Tesomajärven koulu (I):	Vesitornin, koulun, kirkon ja korttelin 3807 arkkitehtonisesti merkittävä kokonaisuus
Lentävänniemen koulu (I):	Luonnonläheisyys, yhtenäisyys
Kaukajärven koulu (II):	Ympäristön arvot
Tesoman koulu (II):	Alueen yhtenäisyys ja ympäristön arvot

Hervannan koulut rakentuivat Hervannan ensimmäisessä rakentumisen vaiheessa vuosina 1973–1983, kun Tampereen kaupungin investointien painopiste oli Hervannassa. Nopeassa aikataulussa tehokkaasti rakentunut suuri alue on korttelirakenteeltaan kompakti ruutukaava. Koulut sijaitsevat keskeisen ja merkittävän Ahvenisjärven virkistysalueen ympäristössä.

Pohjois-Hervannan koulu	}	Ahvenisjärven virkistysalueen läheisyys
Hervannan lukio		
Kisapuiston koulu		
Etelä-Hervannan koulu		

Liisanpuiston koulu ja Lamminpään koulu eroavat muista kouluista. Liisanpuiston koulu ei sijoitu uudelle asuinalueelle, vaan valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön Kalevaan. Kalevan rakennuskokonaisuudessa Liisanpuiston koulu on myöhemmin syntynyt irrallinen lisäys, joka eroaa ympäröivästä 1950-luvun ehjästä kokonaisuudesta selvästi muita matalampana. Lamminpään koulu sen sijaan on 1980-luvun taitteessa laajentunut 1935 vuoden kansakoulu, jossa laajennus on sopeutunut alisteisena olevaan ympäristöönsä, eikä muodostanut uutena rakennuksena kaupunkitilaa samalla lailla kuin muut vertailun koulut.

Liisanpuiston koulu:	Kalevan rakennuskokonaisuudesta irrallinen
Lamminpään koulu:	Laajennus, joka ei muodosta uutta kaupunkiympäristöä muiden koulujen tavoin

Rakennushistorialliset ja arkkitehtoniset arvot

Aikakauden koulurakennukset sijoittuivat suurelta osin uusille asuinalueille, joissa ne kirkkojen kanssa olivat merkittäviä julkisia rakennuksia. Kun kirkkoarkkitehtuuri pohjaa veistoksellisempaan muotoiluun sekä juhlavuuteen, ovat koulut arkisia ja jokapäiväisiä käyttörakennuksia, joiden arvot ovat enemmänkin plaanitasolla kuin materiaaleissa tai julkisivusommitelussa. Koulut todistavat muuttoliikkeen ja peruskoulu-uudistuksen aikakautta, jolloin standardit määrittivät tasa-arvoisia edellytyksiä kaikille koululaisille ympäri Suomen, jopa tasapäistämiseen saakka. Elementtitekniikkaan perustuva nopea koulurakentaminen täytti edullisesti ja tehokkaasti tehtävänsä. Kouluissa on havaittavissa kevyitä viitteitä globaaleihin arkkitehtonisiin suuntauksiin.

Arkkitehtuurin elementtejä olivat rationalistinen, järjestelmään perustuva tila- ja julkisivusuunnittelu, konemaisuus, toistuvat elementit sekä symmetrian ja epäsymmetrian muutokset. Nauhaikkuna oli usein toistuva julkisivuratkaisu. Vuoden 1973 öljykriisi vaikutti ikkunakokoon esitellyissä kouluissa *Pohjois-Hervannan koulusta* (1975) alkaen.

Kouluissa on nähtävissä kaksi erilaista perustypologiaa: syvärunkoinen symmetrinen rakennusmassa ja kampamaisesti erillisiä rakennusosia muodostava rakennusmassa. Syvärunkoista lähtökohtaa edustavat *Tesomajärven, Tesoman, Lentävänniemen, Pohjois-Hervannan, Multisillan, Liisanpuiston koulu, Hervannan lukio sekä Kisapuiston koulu*. Kampamaisia ratkaisuja ovat *Kaukajärven ja Etelä-Hervannan koulu*. *Lamminpään koulu* on vanhaan rakennukseen liittyvänä laajennuksena erilainen.

Koulujen luokkatilat erikoistuivat uusiin aineluokkiin. Myös iltakäyttö huomioitiin erillisin sisäänkäynnein. Tilaratkaisut olivat uusia. Tilojen ryhmittely toteutettiin tehokkaasti, jolloin rakennusmassoista muodostui usein syvärunkoisia. Syvärunkoisissa rakennuksissa riittävä valonsaanti oli haasteellista ja osassa kohteista luonnonvalo on tuotu sisälle sisäpihojen tai kattoikkunoiden välityksellä. Valoa lisäävät rakennusosat ovat syvärunkoisissa kohteissa viihtyisyyden lähtökohta ja säilytettäviä sekä kunnostettavia.

Liisanpuiston koulu eroaa kuulovammaisten kouluna hieman sisätilojen konseptiltaan muista. Rakennuksen väljät käytävät muodostavat aulatiloja, jotka avautuvat ulkotiloihin. Myöhemmät laajennukset ovat käytäviltään tehokkaita ja umpinaisia, jolloin sisä- ja ulkotilan vuorovaikutus jää olemattomaksi.

Sosiaalishistorialliset ja kulttuurihistorialliset arvot

Kun asteittainen siirtyminen peruskoulujärjestelmään alkoi 1972, pohdittiin koulurakennusten arkkitehtuuria niin Suomen rakennustaiteen museon järjestämän Koulu rakentuu -kier-tonäyttelyn sekä Teknillisessä korkeakoulussa vuonna 1974 järjestetyn Koulurakennusten suunnitteluseminaarin avulla. Tampereella varsinainen siirtyminen tapahtui 1976. Koulurakennuksista tuli kirjastojen ohella hyvinvointivaltion perusta. Koulurakennukset antoivat kaikille koululaisille yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen, myös nopeasti väestöltään kasvavilla alueilla. Rakennukset muodostuivat uusilla alueilla merkittäviksi yhteisön paikoiksi, erityisesti kun koulujen suunnittelussa uuden ajattelumallin myötä huomioitiin iltakäyttö

harrastustoimintaa varten. Myös palvelujen puuttuminen uusilla alueilla nosti koulut merkityksellisiksi kohtaamispaikoiksi. Varsinaisten kirjastotilojen puuttuessa osaan kouluista sijoitettiin myös kirjastopalveluita, mikä entisestään vahvisti koulujen merkitystä alueella.

